

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2016

ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ Θέματα και Απαντήσεις

Επιμέλεια: Ομάδα Φιλολόγων

www.othisi.gr

Τετάρτη, 18 Μαΐου 2016
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Αριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια (Β 1, 5-8)

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθεταὶ τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. Ἄναλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί. Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι, πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρεῖοι οἱ δὲ δειλοί. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως. Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται. Διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιας ἀποδιδόναι· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπλου, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

ΘΕΜΑ Α

Α1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «Ἄναλογον. . . ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις».

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Με ανάλογο τρόπο και οι οικοδόμοι και ὅλοι οι ἄλλοι χτίζοντας δηλ.¹ με καλὸ τρόπο σπίτια θα γίνουν καλοὶ οικοδόμοι, χτίζοντάς τα ὅμως με κακὸ τρόπο θα γίνουν κακοί· γιατί αν δεν ἦταν ἔτσι, δεν θα υπήρχε ἀνάγκη δασκάλου, και ὅλοι θα ἦταν εκ γενετῆς καλοὶ ἢ κακοί. Το ἴδιο λοιπὸν συμβαίνει και με τις ἀρετές· γιατί κάνοντας ὅσα συμβαίνουν στην συναλλαγὴ μας με τους ἄλλους ἀνθρώπους γινόμαστε ἄλλοι δίκαιοι και ἄλλοι ἄδικοι, κάνοντας ἐπίσης ὅσα ἔχουν μέσα τους το στοιχεῖο του φόβου και αποκτώντας τη συνήθεια να

¹ ἐπειδὴ χτίζουν

αισθανόμαστε φόβο ή θάρρος γινόμαστε άλλοι ανδρείοι και άλλοι δειλοί. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και σε σχέση με τις επιθυμίες και την οργή: άλλοι γίνονται σώφρονες και πράοι και άλλοι ακόλαστοι και οργίλοι, οι πρώτοι με το να συμπεριφέρονται με αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο στις περιστάσεις εκείνες και οι άλλοι με τον αντίθετο τρόπο. Και με δύο λόγια, τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας διαμορφώνονται από την επανάληψη όμοιων ενεργειών. Γι' αυτό πρέπει να προσδίδουμε μια ορισμένη ποιότητα στις ενέργειες μας: γιατί τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας είναι αντίστοιχα προς τις διαφορές αυτών (των ενεργειών)².

ΘΕΜΑ Β

B1. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των υπογραμμισμένων λέξεων ή φράσεων στις παρακάτω προτάσεις:

«και διαφέρει τούτω πολιτεία πολιτείας αγαθή φάυλης»

«και διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται»

«ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται».

Μονάδες 15

B2. «Οὕτω δὴ . . . οὕτωςί»: Στηριζόμενοι σε αναφορές του αποσπάσματος αυτού να παρουσιάσετε α) τη συλλογιστική πορεία που ακολουθεί ο Αριστοτέλης (μονάδες 3) και β) τον τρόπο τεκμηρίωσης της άποψής του (μονάδες 12).

Μονάδες 15

B3. Ποια επίδραση άσκησε ο Εύδοξος από την Κνίδα στον νεαρό Αριστοτέλη;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μια ετυμολογικά συγγενή λέξη, απλή ή σύνθετη, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
γηγενής, έσθλος, μισαλλοδοξία, δέος, στρεβλός.

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

B1.

- Στο απόσπασμα ο Αριστοτέλης θέλει να καταδείξει τη σημασία της ποιότητας της ηθικής πράξης στην κατάκτηση της ηθικής αρετής. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιεί το παράδειγμα του νομοθέτη που επιδιώκει να το πετύχει αυτό μέσω του νόμου και της πολιτειακής οργάνωσης. Έτσι, οι νομοθέτες προσπαθούν να κάνουν τους πολίτες καλούς με το να τους συνηθίζουν να κάνουν καλές πράξεις. Αυτές είναι, ή τουλάχιστον πρέπει να είναι, ο στόχος και η πρόθεση (= βούλημα) κάθε νομοθέτη. Βέβαια δεν πετυχαίνουν όλοι τον

²τις διαφορές που οι ενέργειες αυτές παρουσιάζουν μεταξύ τους

στόχο τους (= άμαρτάνουσιν) και δεν ασκούν τους πολίτες έτσι ώστε να αποκτήσουν την ηθική αρετή.

Ο Αριστοτέλης, εδώ, δεν μιλά για καλά και κακά πολιτεύματα. Γιατί όσο εξαρτάται από τους νομοθέτες, κατά τον Αριστοτέλη, όλα τα πολιτεύματα είναι καλά, αφού πρόθεση κάθε νομοθέτη είναι να κάνει τους πολίτες ενάρετους. Αν τελικά διαπιστώνουμε διαφορά στα πολιτεύματα, πρόκειται στην ουσία για διαφορά ως προς τον βαθμό τελειότητας : το ένα πολίτευμα βοηθεί περισσότερο τους πολίτες να ασκηθούν με τον σωστότερο τρόπο στα έργα της αρετής ώστε να γίνουν τελικά κάτοχοί της, ενώ το άλλο απλώς επιτελεί το ίδιο αυτό έργο με λιγότερη επιτυχία. Η "φαύλη πολιτεία" δεν σημαίνει το "κακό πολίτευμα" αλλά "το λιγότερο τέλειο". Ο Αριστοτέλης συνήθως κάνει διάκριση ανάμεσα στα ορθά πολιτεύματα και τις παρεκβάσεις τους, δηλαδή τις εκτροπές από αυτά. Αυτή τη διάκριση θα τη συναντήσουμε στα Πολιτικά., Εδώ όμως δεν αναφέρεται σε αυτό. Εδώ προϋποτίθεται ότι ο νομοθέτης επιδιώκει σε κάθε περίπτωση το καλό των πολιτών απλώς μπορεί να μην έχει πάντοτε επιτυχία στο στόχο αυτόν. Παρόμοια σε άλλο χωρίο των Ηθικών Νικομαχείων ο Αριστοτέλης κάνει λόγο για νόμο που είναι "κείμενος ὀρθῶς" κι έχει επιτυχία και για νόμο ἀπεσχεδιασμένον (δηλαδή προχειροφτιαγμένο), που δεν έχει επιτυχία.

- Στο ίδιο πλαίσιο ο Αριστοτέλης κάνει αναφορά στις έννοιες της γένεσης και της φθοράς. Οι έννοιες αυτές (η δόμηση και αποδόμηση θα λέγαμε σήμερα) αποτελούν ένα θεμελιώδες αντιθετικό ζεύγος φιλοσοφικών εννοιών που απαντά ήδη από τις απαρχές της φιλοσοφικής σκέψης και το οποίο ο Αριστοτέλης το πραγματεύεται στο βιβλίο του: Περί γενέσεως καί φθοράς".

Ο Αριστοτέλης συνεχίζοντας αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο πραγματώνεται η ηθική αρετή. Ο άνθρωπος, όπως έχει προαναφερθεί, δεν έχει από τη γέννησή του την ηθική αρετή (όπως κατέχει π.χ. τις αισθήσεις). Έχει απλά τη δυνατότητα ("δύναμις") να την κατακτήσει. Με την επανάληψη ηθικών πράξεων, με τον εθισμό δηλαδή, φτάνει στο τέλος να την κατακτήσει. Επομένως, η αιτία ("ἐκ τῶν αὐτῶν") και το μέσο ("διὰ τῶν αὐτῶν") της γένεσης της αρετής είναι ο εθισμός στις ηθικές πράξεις.

Η αιτία και το μέσο της φθοράς είναι το ίδιο με της γένεσης και γίνεται πιο κατανοητό αν το συνδυάσουμε με τα παρακάτω: η μη καλή επανάληψη ηθικών πράξεων οδηγεί στην "κατάκτηση" μιας φθαρμένης (=μειωμένης αξίας) "αρετής". Έτσι για συγκεκριμένους λόγους και με την κατάλληλη άσκηση οι άνθρωποι κατακτούν την αρετή και ακριβώς για τους αντίθετους λόγους και με την ακατάλληλη άσκηση η αρετή εκφυλίζεται.

Το ποιοτικό στοιχείο του καλού-κακού συνδυάζεται με όσα είπε παραπάνω για τους νομοθέτες και τα πολιτεύματα, καθώς επίσης και με το ζεύγος γένεσης-φθοράς. Άρα η άσκηση καθαυτή δεν είναι αρκετή. Η άσκηση πρέπει να γίνεται με γνώση και εφαρμογή των κατάλληλων για κάθε τέχνη κανόνων ή μιας ορισμένης τεχνικής.

Λογικό συμπέρασμα των όσων προαναφέρθηκαν, ότι δηλαδή η ηθική αρετή και η τέχνη κατακτώνται μέσω της **σωστής** επανάληψης και εκμάθησης των

αντιστοιχών πράξεων, έρχεται η ανάγκη ύπαρξης του διδασκάλου ο οποίος θα καθοδηγήσει τον κιθαριστή και οικοδόμο. Το ρόλο του διδασκάλου της ηθικής αρετής τον παίζει η πολιτεία με τους νομοθέτες της.

- Η ποιοτικά επαναλαμβανόμενη ενέργεια λοιπόν οδηγεί στη διαμόρφωση της έξεως. Η λέξη έξις είχε, βέβαια, αρχικά τη μορφή έχ-σις (χ+σ=ξ) · άρα η λέξη έξις είναι παράγωγη από το θέμα του ρήματος έχω. Σχηματισμένη από το θέμα του ρήματος αυτού και από την παραγωγική κατάληξη -σις, που δήλωνε ενέργεια του υποκειμένου η λέξη έξις δήλωνε αρχικά την «κατοχή», την «απόκτηση», και μάλιστα την ίδια την «προσπάθεια = τις ενέργειες για απόκτηση, για κατοχή»· αργότερα η λέξη χρησιμοποιήθηκε και για να δηλωθεί η ιδιότητα που απέκτησε και έχει πια κανείς αφού επανέλαβε κατιτί τόσες φορές, ώστε να του έχει πια γίνει συνήθεια.

Από μια άλλη μορφή του θέματος του ρήματος έχω, από την μορφή σχη- (πρβλ. τον μέλλοντα σχήσω και τον παρακείμενο έσχηκα) και την παραγωγική κατάληξη -μα (που δήλωνε το αποτέλεσμα της ενέργειας του υποκειμένου) γεννήθηκε η λέξη σχήμα (= «η μορφή, η εξωτερική όψη ενός πράγματος»). Αδελφές λοιπόν, οι λέξεις έξις και σχήμα. Τώρα καταλαβαίνουμε γιατί -ή πώς- η λέξη έξις χρησιμοποιήθηκε από τον Αριστοτέλη στο πλαίσιο της ηθικής φιλοσοφίας του για να δηλωθεί η **μόνιμη μορφή του χαρακτήρα ενός ατόμου, τα μόνιμα στοιχεία τού χαρακτήρα του, αυτά που αποκτιούνται με την επίμονη άσκηση δηλαδή με την επίμονη επανάληψη κάποιων ενεργειών.**

Όπως διαβάζουμε αλλού στα Ηθικά Νικομάχεια, συμβαίνει και το αντίστροφο: οι έξεις γίνονται η πηγή των αντιστοιχών ενεργειών, και έτσι δημιουργείται ένας κύκλος. Ας πάρουμε για παράδειγμα την ανδρεία: συνηθίζοντας να περιφρονούμε τους κινδύνους γινόμαστε ανδρείοι, και, αφού γίνουμε ανδρείοι, μπορούμε να αντιμετωπίσουμε ακόμη καλύτερα αυτά που προκαλούν φόβο.

B2.

- Με το τροπικό επίρρημα **ούτω**, που είναι ομοιωματικό προς τα προηγούμενα, και με τον συμπερασματικό σύνδεσμο **δή** ο Αριστοτέλης ανακεφαλαιώνει και ολοκληρώνει τον συλλογισμό της προηγούμενης ενότητας: η τέχνη και η ηθική αρετή κατακτώνται με τον ίδιο τρόπο, μέσω δηλαδή της σωστής επανάληψης και εκμάθησης των αντιστοιχών πράξεων. Αν κάποιος ασκηθεί στο να χτίζει σπίτια με σωστό τρόπο θα γίνει καλός οικοδόμος, αν κάποιος ασκηθεί στο να πράττει ορθά δίκαιες πράξεις θα γίνει δίκαιος. Ακολουθεί έτσι την **αναλογική συλλογιστική μέθοδο.**
- Ο Αριστοτέλης λοιπόν, αφού απέδειξε ότι η ηθική αρετή είναι αποτέλεσμα συνήθειας, προσθέτει ότι σε όλες τις περιστάσεις της καθημερινής ζωής έχει μεγάλη σημασία η ηθική πράξη για την απόκτηση της ηθικής αρετής. Για να το καταστήσει αυτό σαφές αναφέρει μια σειρά συγκεκριμένων παραδειγμάτων, διακρίνοντας δύο αντίθετους τρόπους συμπεριφοράς, από

τους οποίους ο ένας οδηγεί στην κατάκτηση της ηθικής αρετής, ενώ ο άλλος όχι.

Ειδικότερα το πρώτο παράδειγμα πράττοντες τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι αναφέρεται στις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων. Ο τρόπος δηλαδή με τον οποίο ενεργούμε στις καθημερινές συναλλαγές αποτελεί κριτήριο για το αν θα γίνουμε δίκαιοι ή άδικοι (γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι).

Με το δεύτερο παράδειγμα πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβειῶσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρείοι οἱ δὲ δειλοὶ ο Αριστοτέλης δείχνει ότι ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι μαθαίνουν να αντιμετωπίζουν τις δύσκολες και αντίξοες καταστάσεις στη ζωή τους, διαμορφώνει τη στάση και τη συμπεριφορά τους. Ἐτσι αν μαθαίνουν να αντιμετωπίζουν ψύχραιμα και με σθένος τις δυσκολίες χωρίς να αγνοούν τους κινδύνους, γίνονται ανδρείοι, αν όχι, δειλοί.

Στη συνέχεια συσχετίζει την αρετή με **τα συναισθήματα** (τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς). Με αυτό ο Αριστοτέλης εξηγεί ότι ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι τις επιθυμίες και τις ορμές τους καθορίζει τον χαρακτήρα τους. Αν μαθαίνουν να τιθασεύουν και να εκλογικεύουν τις επιθυμίες και τις ορμές τους, γίνονται συνετοί και πράοι, αν όχι, ασύδοτοι και οξύθυμοι.

Το συμπέρασμα διατυπώνεται περιληπτικά: τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα (ἕξεις) διαμορφώνονται από την επανάληψη όμοιων ενεργειών. Γι' αυτό η ποιότητα που θα προσδώσουμε στις πράξεις μας καθορίζει και την αντιστοιχη ποιότητα των ἕξεων.

B3.

Σχολικό βιβλίο, σελ. 127-128 «Τον Πλάτωνα ο Αριστοτέλης δεν τον βρήκε ... ψυχοσύνθεση του Πλάτωνα».

B4.

γηγενής: γίνεται, γινόμενον, γίνονται, γινόμεθα

ἔσθλος: ἔστιν, ἔσονται

μισαλλοδοξία: ἀλλά, συναλλάγμασι

δέος: δειλοί, δεινοῖς

στρεβλός: ἀναστρέφεται

ΘΕΜΑ Γ

Αδίδακτο κείμενο

ίκανόν μοι δοκεῖς, ἔφην ἐγώ, τεκμήριον λέγειν, ὅτι οὐχ αὕτη ἔστιν ἡ τῶν λογοποιῶν τέχνη, ἣν ἄν κτησάμενός τις εὐδαίμων εἴη. καίτοι ἐγώ ᾤμην ἐνταῦθά που φανήσεσθαι τὴν ἐπιστήμην ἣν δὴ πάλαι ζητοῦμεν. καὶ γάρ μοι οἱ ἄνδρες αὐτοὶ οἱ λογοποιοί, ὅταν συγγένωμαι αὐτοῖς, ὑπέροσοφοι, ὦ Κλεινία, δοκοῦσιν

είναι, καί αὐτή ἡ τέχνη αὐτῶν θεσπεσία τις καί ὑψηλή. καί μέντοι οὐδέν θαυμαστόν: ἔστι γάρ τῆς τῶν ἐπωδῶν τέχνης μόριον μικρῶ τε ἐκείνης ὑποδεεστέρα. ἡ μὲν γάρ τῶν ἐπωδῶν ἔχων τε καί φαλαγγίων καί σκορπίων καί τῶν ἄλλων θηρίων τε καί νόσων κήλησις ἔστιν, ἡ δέ δικαστῶν τε καί ἐκκλησιαστῶν καί τῶν ἄλλων ὄχλων κήλησις τε καί παραμυθία τυγχάνει οὔσα.

ὁ ἐπωδός= ο μάγος
ἡ κήλησις= γήτεμα, γοητεία, σαγήνη

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παραπάνω κειμένου.

Μονάδες 20

Γ2. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

- ἔφην** : το δεύτερο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού προστακτικής ενεστώτα
- κτησάμενος** : το δεύτερο πρόσωπο ενικού αριθμού οριστικής παρατατικού στη φωνή που βρίσκεται
- τις** : τη γενική πληθυντικού αριθμού θηλυκού γένους
- εὐδαίμων** : την κλητική ενικού αριθμού θηλυκού γένους
- ᾧμην** : το τρίτο πρόσωπο ενικού αριθμού οριστικής αορίστου παθητικής φωνής
- φανήσεσθαι** : το τρίτο πρόσωπο ενικού αριθμού προστακτικής παρακειμένου στην ίδια φωνή
- πάλαι** : τον συγκριτικό βαθμό
- κήλησις** : την κλητική ενικού αριθμού
- τυγχάνει** : το τρίτο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού ευκτικής β' αορίστου στην ίδια φωνή
- οὔσα** : τον ίδιο τύπο στη δοτική πληθυντικού αριθμού του μέλλοντα.

Μονάδες 10

Γ3.α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων: **μοι** (το πρώτο του κειμένου), **εὐδαίμων**, **ἦν** (το δεύτερο του κειμένου), **ἐκείνης**, **οὔσα**.

μονάδες 5

Γ3.β. «**κτησάμενος**»: Να αναγνωριστεί το είδος της μετοχής (μονάδα 1), να αναλυθεί σε δευτερεύουσα πρόταση (μονάδες 2) και να αιτιολογηθεί η εκφορά της πρότασης που σχηματίζεται (μονάδες 2).

μονάδες 5

Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Γ1.

Μου δίνεις την εντύπωση, είπα εγώ, ότι αναφέρεις ικανοποιητική απόδειξη ότι δεν είναι αυτή η τέχνη των λογοποιών, που αν κάποιος αποκτούσε θα μπορούσε να γίνει ευδαίμων. Ωστόσο, εγώ πιστεύω ότι κάπου σε αυτό το σημείο θα γίνει φανερό η γνώση που αναζητούμε εδώ και ώρα. Και μάλιστα, και οι ίδιοι οι άνδρες που συνθέτουν λόγους, όταν συναναστρέφομαι με αυτούς, μου δίνουν την εντύπωση ότι είναι πάρα πολύ σοφοί, Κλεινία, και η ίδια η τέχνη τους θεόπνευστη και μεγαλειώδης. Ωστόσο, αυτό δεν είναι καθόλου παράξενο. Γιατί είναι μέρος της τέχνης των μάγων και λίγο κατώτερη από εκείνη. Γιατί η τέχνη των μάγων είναι το γήτεμα των φιδιών, των αραχνών και των σκορπιών και των άλλων θηρίων και (ανακούφιση) των ασθενειών, ενώ η άλλη (τέχνη των λογογράφων) τυχαίνει να είναι σαγήνη και πλάνη / θέλητρο των δικαστών και αυτών που συμμετέχουν στην εκκλησία του δήμου και του υπόλοιπου λαού.

Γ2.

ἔφην	: φάτε
κτησάμενος	: ἐκτῶ
τις	: τινῶν
εὐδαίμων	: ὦ εὐδαιμον
ῥῆμην	: ῥήθη
φανήσεσθαι	: πεφάνθω
πάλαι	: παλαίτερον
κλήησις	: ὦ κλήησι
τυγχάνει	: τύχοιεν
οὔσα	: ἔσομέναις

Γ3α.

μοι (το πρώτο του κειμένου): δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου στο ρήμα «δοκεῖς»

εὐδαίμων: κατηγορούμενο στο υποκείμενο «τις» (μέσω του συνδετικού ρήματος «εἶη»)

ἦν (το δεύτερο του κειμένου): αντικείμενο στο ρήμα «ζητοῦμεν»

ἐκείνης: γενική συγκριτική ως β' ὅρος σύγκρισης στο «ὑποδεεστέρα»

οὔσα: κατηγορηματική μετοχή (λόγω του ρήματος «τυγχάνει») και αναφέρεται στο «ἢ δέ»

Γ3β.

κτησάμενος:

1) υποθετική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος «τις».

2) ανάλυση: εἰ κτήσαιο (τήν τέχνην) – εὐδαίμων ἂν εἶη.

- 3) Η δευτερεύουσα υποθετική πρόταση εκφέρεται με ευκτική (κτήσαιο) που σε συνδυασμό με το ρήμα της κύριας πρότασης (άν εἴη) δηλώνει την απλή σκέψη του λέγοντος.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα θέματα κρίνονται προσιτά για έναν καλά προετοιμασμένο μαθητή. Για το γνωστό κείμενο η επιλογή των ενοτήτων (3η-4η των Ηθικών Νικομαχείων) είναι κομβική για την κατανόηση της αριστοτελικής προσέγγισης της ηθικής αρετής. Έτσι, μαθητές με επαρκή γνωστικό οπλισμό μπορούσαν να ανταποκριθούν ικανοποιητικά στις απαιτήσεις των ερωτημάτων. Το θέμα της εισαγωγής είναι βασικό εξεταστικό αντικείμενο, ενώ τα λεξιλογικά παρουσιάζουν ένα βαθμό δυσκολίας. Επίσης, σημειώνουμε ότι οι απαντήσεις των ερμηνευτικών ερωτήσεων μπορούσαν να αντληθούν συνδυαστικά από το φυλλάδιο της Ωθησης. Το αδίδακτο κείμενο σε γενικές γραμμές θεωρείται μέτριας δυσκολίας. Οι γραμματικές και συντακτικές παρατηρήσεις εμπίπτουν στο πλαίσιο των δυνατοτήτων των μαθητών με ικανοποιητική εποπτεία της ύλης.

